

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Дідика Андрія Миколайовича «Соціально-економічні важелі забезпечення полівекторного розвитку підприємств», яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами.

Вітчизняний бізнес є провідною ланкою у структурі національного господарства, оскільки, незважаючи на істотні втрати значної частини власних потужностей протягом останніх десятиліть, він все ж таки і надалі характеризується вагомим потенціалом для забезпечення якісних зрушень в економічному, науково-технічному та соціальному розвитку країни. Розвиток вітчизняних підприємств повинен відбуватись випереджувальними темпами та ґрунтуватись на використанні різноманітних дієвих соціально-економічних важелів. Як свідчить зарубіжний досвід функціонування успішних організацій, у сучасному висококонкурентному середовищі утримувати власні позиції та зміцнювати їх вдається лише тим суб'єктам господарювання, які здатні швидше за інших реагувати на динамічні зміни умов функціонування на засадах прийняття своєчасних, раціональних та дієвих управлінських рішень щодо подальшого полівекторного розвитку. Процес якісного формування та ухвалення таких рішень неабияк ускладнюється в умовах сьогодення, адже у всіх сферах функціонування підприємств перманентно спостерігаються тенденції до зростання динамічності, малопрогнозованості та невизначеності умов діяльності. Таким чином, перед керівниками суб'єктів господарювання постає проблема ухвалення управлінських рішень щодо забезпечення полівекторного розвитку на засадах формування і використання різних соціально-економічних важелів у максимально короткі терміни, часто ґрунтуючись на недостатньо повній, достовірній, перевіреній та адекватній інформаційній базі. Зважаючи на вищевикладене, тема дисертаційної роботи Дідика А.М. є актуальною та своєчасною, відповідає сучасним потребам теорії та практики управління підприємствами.

На користь наукової вагомості та актуальності розв'язаних в дисертації завдань свідчить відповідність тематики дослідження науково-дослідній роботі кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» «Побудова систем процесно-структурованого менеджменту в умовах розвитку міжнародної економічної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U001692). Матеріали дисертації також використані при розробленні науково-дослідної теми Національної мета-

лургійної академії України «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (номер державної реєстрації 0107U001146). Зокрема, автором ідентифіковано стан застосування інвестиційних важелів для забезпечення полівекторного розвитку підприємств України, запропоновані положення з економіко-математичного моделювання такого розвитку та обґрунтовано вплив результатів діагностики на підвищення ефективності полівекторного розвитку організацій. Отже, тема дисертації є актуальною, а результати дослідження знайшли використання під час виконання науково-дослідних тем.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз міри обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи на підставі ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та автореферату А.М. Дідика дає підстави стверджувати, що запропоновані автором наукові положення, сформовані висновки і рекомендації характеризуються достатньо високим рівнем обґрунтованості та достовірності, що підтверджується ретельним вивченням та глибоким аналізуванням вітчизняних і зарубіжних літературних джерел за проблемами полівекторного розвитку та формування соціально-економічних важелів, коректним застосуванням і логічним узгодженням класичних положень теорії управління, адекватним застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, обробленням тематичного статистичного матеріалу, теоретичною та експериментальною перевіркою розробок на основі їхньої апробації на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, а також шляхом впровадження у діяльність вітчизняних підприємств, розрахунком відповідних показників і одержанням кількісних результатів.

Отже, за результатами аналізу використаного теоретичного базису дослідження, застосованих методів наукового дослідження, логіки дисертаційної роботи та результатів апробації отриманих результатів є підстави стверджувати про достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

3. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертаційна робота характеризується логічною структурою і чіткістю викладу матеріалу, що забезпечує обґрунтованість висновків та рекомендацій дослідження : на підставі вивчення розвитку підприємства, його змісту та типології, встановлення ознак та особливостей полівекторного розвитку та принципів його забезпечення, аналізу сутності та видів соціально-економічних

важелів та їхнього використання для забезпечення полівекторного розвитку підприємства автор пропонує сукупність напрацювань щодо аналізу впливу таких важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємства та формування необхідних соціальних, податкових, інвестиційних та інноваційних важелів для забезпечення полівекторного розвитку підприємства.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні та прикладні засади забезпечення полівекторного розвитку підприємств» (с. 18-66) дисертантом розкрито сутність розвитку підприємств з позиції змістової, типологічної та функціональної характеристики (с. 18-35), наведено ознаки та особливості полівекторного розвитку суб'єктів господарювання (с. 35-50), а також систематизовано й охарактеризовано принципи його забезпечення (с. 50-64).

Другий розділ дисертаційної роботи «Роль соціально-економічних важелів у забезпеченні полівекторного розвитку підприємств» (с. 67-114) присвячений розкриттю сутнісних ознак соціально-економічних важелів (с. 67-82), класифікації цих важелів за істотними і незалежними ознаками (с. 82-97), а також розробленню концепції забезпечення полівекторного розвитку підприємств під впливом таких важелів (с. 97-111).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Аналізування впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємств» (с. 115-197) автором удосконалено метод аналізування такого впливу (с. 115-130), охарактеризовано стан застосування соціально-економічних важелів у вітчизняному бізнесі (с. 130-168) та розкрито досвід розвинутих країн світу у використанні цих важелів для забезпечення полівекторного розвитку підприємств (с. 169-195).

Четвертий розділ дисертаційної роботи «Формування соціальних важелів забезпечення полівекторного розвитку підприємств» (с. 198-248) містить пропозиції автора щодо удосконалення методу діагностики компетентностей персоналу в процесі полівекторного розвитку (с. 198-214), класифікації важелів динамічної організаційної культури підприємств (с. 215-230), а також удосконалення моделі покращання соціально-психологічного клімату в колективі (с. 230-245).

У п'ятому розділі дисертаційної роботи «Формування податкових, інвестиційних та інноваційних важелів забезпечення полівекторного розвитку підприємств» (с. 249-345) автор розглянув податкову конкурентоспроможність в системі податкових важелів забезпечення полівекторного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності (с. 249-297), розвинув інвестиційні важелі здійснення технологічних трансформацій (с. 297-328), а також навів інноваційні

важелі забезпечення полівекторного розвитку організацій (с. 329-341).

Загалом, дисертаційна робота включає вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел та додатки. Основний зміст роботи викладено на 364 сторінках тексту. За обсягом роботи, стилем викладання, послідовністю, аргументованістю та логічністю викладання положень дослідження дисертаційна робота відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

4. Наукова новизна результатів дослідження.

Дисертаційна робота А.М. Дідика містить сукупність висновків, результатів та положень, яким притаманна наукова новизна. Основний результат дослідження полягає у розробленні сукупності пропозицій та рекомендацій щодо створення та використання соціально-економічних важелів різної природи для забезпечення полівекторного розвитку підприємства.

Ознайомлення з результатами наукового дослідження та змістом автореферату дисертаційної роботи Дідика А.М. дало змогу чітко визначити ключові положення, висновки і пропозиції автора, що характеризуються науковою новизною та в сукупності відображають належний науковий рівень дисертанта. Серед найбільш вагомих наукових результатів дисертаційної роботи можна виокремити:

- розвинену класифікацію видів розвитку підприємств з позиції процесного, системного, ситуаційного та динамічного підходів (с. 22-35) (результат підтверджено публікаціями №1, 7, 17, 45 (див. автореферат));

- уточнене змістове наповнення поняття «полівекторний розвиток підприємства», що базується на врахуванні ознак та особливостей такого розвитку (с. 35-50) (результат підтверджено публікаціями №1, 8, 13, 17, 35, 46, 49 (див. автореферат));

- розвинуту типологію загальних та специфічних принципів забезпечення полівекторного розвитку підприємств, що формує передумови для планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання та якісної реалізації такого розвитку (с. 50-64) (результат підтверджено публікаціями №14, 34 (див. автореферат));

- розвинуту класифікацію соціально-економічних важелів впливу на забезпечення полівекторного розвитку підприємств (с. 82-97), цілей їхнього використання (с. 74-79) та різновидів впливу (с. 97-103) (результат підтверджено публікаціями №2, 5, 11, 16, 18, 39, 40, 44 (див. автореферат));

- запропоновані концептуальні засади забезпечення полівекторного розвитку підприємств під впливом соціально-економічних важелів з урахуван-

ням макро-, мезо- та мікрорівня економіки, а також конкретизацією суб'єктів формування цих важелів, цілей їхнього впливу, змістового наповнення важелів, призначення та результату впливу (с. 103-111) (результат підтверджено публікаціями №1, 15 (див. автореферат));

– удосконалений метод діагностики впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємств, що передбачає кореляційно-регресійне моделювання пріоритетних індикаторів такого впливу на результуючі показники діяльності суб'єкта підприємницької діяльності (с. 115-130) (результат підтверджено публікаціями №1, 3, 10, 51, 52 (див. автореферат));

– удосконалений метод діагностики компетентностей працівників у процесі полівекторного розвитку на засадах врахування низки необхідних загальних та фахових компетентностей персоналу для забезпечення такого розвитку (с. 198-214) (результат підтверджено публікацією №32 (див. автореферат));

– розвинуту типологію важелів динамічної організаційної культури та їхнє змістове наповнення з урахуванням виокремлення важелів впливу на персонал підприємства та на зовнішніх стейкхолдерів (с. 215-230) (результат підтверджено публікаціями №1, 33 (див. автореферат));

– удосконалену модель покращання соціально-психологічного мікроклімату в колективі, що враховує низку послідовних етапів, починаючи від діагностики фактичного стану такого мікроклімату до вибору оптимальних шляхів його покращання (с. 230-245) (результат підтверджено публікаціями №9, 31, 47, 54 (див. автореферат));

– розроблений метод оцінювання податкової конкурентоспроможності підприємств, що дає змогу ідентифікувати вихідну конкурентну податкову позицію суб'єкта підприємницької діяльності та з урахуванням цього окреслити заходи для кращого використання можливостей податкового середовища (с. 249-297) (результат підтверджено публікаціями №1, 19, 22, 23, 29, 41, 53, 56, (див. автореферат));

– розвинутий метод оцінювання пріоритетності інвестування у технологічні процеси підприємств, що базується на діагностуванні параметру конкурентної адаптивності технологій (с. 297-328) (результат підтверджено публікаціями №1, 20, 21, 50, 55, 59 (див. автореферат));

– розроблену модель забезпечення інноваційної динаміки підприємств на засадах виокремлення підготовчої, основної та завершальної стадій, етапів, блоків комунікативно-інформаційного забезпечення інноваційної динаміки, а

також принципів, суб'єктів, цілей, об'єктів та функцій такого забезпечення (с. 329-345) (результат підтверджено публікаціями №1, 25, 26, 27, 38, 43, 48, 57, 58, 60 (див. автореферат)).

Представлені у дисертаційній роботі результати дослідження мають наукову новизну. У сукупності вони представляють теоретичні та інструментальні засади використання соціально-економічних важелів різної природи для забезпечення полівекторного розвитку підприємства.

5. Відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах.

Відповідно до чинних вимог основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлені у статтях дисертанта у фахових наукових виданнях (у т.ч. таких, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних) та у друкованих матеріалах наукових конференцій. За темою дисертаційної роботи А.М. Дідиком опубліковано 72 праці, а саме: 8 монографій (у тому числі одна – одноосібна, та дві монографії опублікованих за кордоном), 26 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних (з яких 3 в іноземних періодичних виданнях), 30 тез доповідей, 2 навчальних посібники та 2 конспекти лекцій. Усі публікації формують вагомий науковий доробок автора та повною мірою відображають представлені у дисертаційній роботі елементи наукової новизни, її теоретико-методологічні та методико-прикладні положення. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень здобувача, про що зазначено у переліку опублікованих праць в авторефераті дисертації (с. 32-42, див. автореферат).

У друкованих роботах автора висвітлено всі результати дисертаційної роботи, яким притаманна наукова новизна. Кількість, обсяг та якість друкованих праць відповідає чинним вимогам щодо публікації результатів дослідження для дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук.

6. Теоретична та практична цінність результатів дослідження

Положення, висновки та результати дослідження мають теоретичну та прикладну цінність. У дисертаційній роботі дисертантом запропоновано вирішення актуальної наукової проблеми розроблення концептуальних, теоретико-методологічних і методико-прикладних засад забезпечення полівекторного розвитку підприємств під впливом соціально-економічних важелів. Зокрема, теоретичну цінність результатів дослідження формують уточнення поняття «полівекторний розвиток підприємств» на засадах виокремлення ознак та особливостей такого розвитку, формування типології різновидів розвитку за процес-

ним, системним, ситуаційним та динамічним підходами до його ідентифікування, а також запропоновані концептуальні засади забезпечення полівекторного розвитку під впливом соціально-економічних важелів. Теоретично значущими слід вважати і систематизовані автором загальні та специфічні принципи забезпечення полівекторного розвитку підприємств, розвинену класифікацію соціально-економічних важелів такого забезпечення, цілей їх використання та різновидів впливу, а також класифіковані важелі динамічної організаційної культури, спрямованої на активізування полівекторного розвитку суб'єктів господарської діяльності.

Ключові теоретико-методологічні та методико-прикладні положення дисертаційної роботи були впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання навчальних дисциплін «Соціально-економічна діагностика в умовах глобалізації», «Основи прикладної економіки» та «Управління та адміністрування розвитку IT-підприємств», а також під час написання кваліфікаційних робіт бакалаврів, спеціалістів та магістрів (довідка №67-01-625 від 25.03.2016 р.).

Про прикладну значущість дисертаційної роботи свідчать удосконалений автором метод аналізування впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємств, удосконалений метод діагностування компетентностей працівників у процесі такого розвитку, удосконала модель покращання соціально-психологічного мікроклімату в колективі працівників, розроблений метод оцінювання податкової конкурентоспроможності підприємств, розвинутий метод оцінювання пріоритетності інвестування у технологічні процеси, а також розроблена модель забезпечення інноваційної динаміки суб'єктів господарювання. Запропоновані автором розробки були впроваджені та використовуються на вітчизняних підприємствах: Завод «Бліц-Пак» (довідка №430 від 04.08.2016 р.), ТзОВ «Цунамі» (довідка №24 від 17.11.2015 р.), ТОВ «Лемберг Індастріал Парк» (довідка №16/12 від 15.12.2014 р.), ТОВ «Автомобільний дім «Галич-Авто» (довідка №134-15 від 10.02.2015 р.), ДП «Криворізький ІА» (довідка №188 від 10.06.2014 р.), ПАТ «ГЦЗ» (довідка №79 від 27.12.2013 р.), ТзОВ «Виробничо-комерційна фірма «Росток» (довідка №24 від 03.03.2015 р.).

7. Дискусійні положення дослідження та зауваження щодо дисертації.

Поряд із загальною позитивною оцінкою представлених у дисертаційній роботі А.М. Дідика положень, висновків та рекомендацій по роботі слід надати певні зауваження.

1. Представлену типологію різновидів впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємств (с. 99-104) доцільно було б доповнити критерієм часу і відповідно до такого критерію розрізняти стратегічний та тактичний вплив соціально-економічних важелів на забезпечення розвитку підприємства. Це дозволило б збагатити ідеї автора щодо виокремлення певних видів соціально-економічних важелів.

2. Доцільно більш чітко окреслити відмінність між чинниками та важелями забезпечення полівекторного розвитку підприємств (с. 70-74), тим більш, що сам автор за текстом роботи відзначає, що «...у теорії та на практиці спостерігається ототожнювання таких понять, як фактор та важіль, та відстежується певна схожість у їхніх класифікаціях (с. 70)». Таке уточнення було б корисним з позиції практичного формування таких важелів для забезпечення полівекторного розвитку підприємства.

3. Представлена у дисертації класифікація соціально-економічних важелів за змістом (с. 84-97) є вагомим та цікавим результатом дослідження. Втім така класифікацію було б доцільно доповнити маркетинговою складовою, оскільки саме маркетингова складова в умовах сьогодення є важливим чинником забезпечення полівекторних перетворень та здобуття конкурентних переваг у бізнесі.

4. Розроблена концептуальна модель впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємств (с. 103-111) набула би значно більшої прикладної цінності, якщо б відображала та узагальнювала ключові критерії, за якими можна ідентифікувати результат впливу соціально-економічних важелів.

5. Інтерпретування отриманих значень інтегрального рівня відповідності працівника за усіма компетентностями встановленим вимогам у межах запропонованого автором методу діагностування компетентностей персоналу у процесі полівекторного розвитку (с. 203-214) не варто обмежувати лише використанням представлених шкали «25%-50%-25%». Доцільно надати можливість відповідним посадовим особам обирати й інші інструменти виявлення рівня такої відповідності, що дозволить зробити таку оцінку більш гнучкою та такою, яка відповідає заданим інформаційним потребам.

6. Ідея оцінювання податкової конкурентоспроможності підприємства (с. 249-297) безперечно заслуговує на увагу. Втім за текстом роботи було б доцільним уточнити, з якою періодичністю таку конкурентоспроможність доцільно оцінювати, оскільки представлені на рис. 5.2 (с. 285) показники порівняння податкової політики підприємства з можливостями податкового середо-

вища змінюються у часі, тому точкова статична їхня оцінка не є достатньою.

7. Запропонована сукупність показників оцінювання впливу соціально-економічних важелів на забезпечення полівекторного розвитку підприємств (с. 120-127) є окремим цікавим результатом дослідження. Втім, для коректного використання таких показників, за текстом роботи доцільно уточнити, така сукупність є статичним інструментом, або гнучким.

Висловлені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації А.М. Дідика, але потребують певних коментарів автора роботи.

8. Відповідність автореферату змісту дисертаційної роботи

Авторефераті дисертації за структурою та змістом відповідає дисертації та не містить положень, які в ній відсутні.

9. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

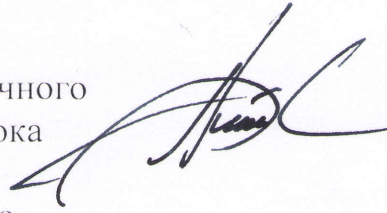
Актуальність і своєчасність теми дисертаційної роботи, належний рівень обґрунтованості та достовірності сформульованих положень, висновків і пропозицій, ступінь наукової новизни, науково-теоретична та практична значимість, стиль викладення та оформлення, міра апробації результатів дослідження, міра висвітлення здобутків автора у фахових наукових виданнях та загальна кількість друкованих праць автора за темою дисертаційної роботи дають змогу зробити висновок, що дисертаційна робота Дідика Андрія Миколайовича на тему «Соціально-економічні важелі забезпечення полівекторного розвитку підприємств» є самостійною завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати і забезпечено вирішення важливої з теоретичної та прикладної точок зору проблеми щодо розроблення концептуальних, теоретико-методологічних і методико-прикладних засад забезпечення полівекторного розвитку підприємств під впливом соціально-економічних важелів.

У роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації автора не використовувались.

Дисертаційна робота виконана українською мовою, оформлена у відповідності з нормами і правилами МОН України, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою автора та характеризується достатньо високим науково-теоретичним рівнем. Автореферат за структурою та технічним оформленням відповідає визначеним МОН України стандартам. Зміст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи. Ознайомлення з науковими положеннями, висновками і пропозиціями дисертаційної роботи свідчить, що вона відповідає сучасним особливостям, проблемам, завданням і тенденціям наукових досліджень в економічній сфері.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дає змогу стверджувати, що дисертація А.М. Дідика є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема, пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р.). Це дає можливість зробити висновок, що автор дисертаційної роботи – Дідик Андрій Миколайович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

Ю.С. Погорелов

Підпис Ю.С. Погорелова засвідчую

Перший проректор,
проректор з науково-педагогічної роботи,
к.т.н., доцент

Б.О. Коробко